

**YAPAY ZEKÂ ÇAĞI VE DİJİTAL İLETİŞİM:
FIRSATLAR, RİSKLER, DEĞİŞİMLER**

Editör

Doç. Dr. Feridun NİZAM

YAPAY ZEKÂ ÇAĞI VE DİJİTAL İLETİŞİM: FİRSATLAR, RİSKLER, DEĞİŞİMLER

Editör

Doç. Dr. Feridun NİZAM

Yazarlar

Aslı AYDEMİR - Duygu ERGÜN - Burcu KURTİŞ - Ersel KIRAZ - Can KİLİMCİ

Nur Efser ULUBAY - Esma SANCAR - Beyza SAİN

ISBN: 978-625-5711-38-0

E-ISBN: 978-625-5711-39-7

DOI: 10.54637/vizetek.9786255711397

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketine aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

Yayın Koordinatörü: Seda AYGÜN

Dizgi & Mizanpaj: Zeynep ERTUĞRUL

Kapak Tasarımı: Vizetek Dizgi

Baskı: Ankara | Ekim, 2025

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetkeyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA

Tel.: 0 (312) 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

YAPAY ZEKÂ ÇAĞI VE DİJİTAL İLETİŞİM: FIRSATLAR, RİSKLER, DEĞİŞİMLER

Editör

Doç. Dr. Feridun NİZAM

Yazarlar

Doç. Dr. Aslı AYDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Duygu ERGÜN

Dr. Burcu KURTIŞ

Arş. Gör. Dr. Ersel KİRAZ

Arş. Gör. Can KİLİMCİ

Arş. Gör. Nur Efser ULUBAY

Öğr. Gör. Esmâ SANCAR

YL. Öğr. Beyza SAİN

(Yazarlar ünvan ve alfabetik sıraya göre sıralanmıştır)

ÖN SÖZ

21. Yüzyılın ikinci çeyreğine yaklaşırken, insanlık iletişim tarihinin en kapsamlı kırılmalarından birine tanıklık ediyor. Yapay zekâ teknolojilerinin yalnızca üretim süreçlerini değil, anlamın, bilginin ve kültürün dolaşım biçimlerini de dönüştürdüğü bir çağdayız. Bugün artık “iletişim” yalnızca bir insan etkinliği olmaktan çıkmış, insanla makine arasındaki etkileşimin ortak bir dili hâline gelmiştir. Bu dönüşüm, dijital çağın hızla değişen yapısı içinde hem benzersiz fırsatlar hem de derin etik, toplumsal ve epistemik riskler barındırmaktadır.

Elinizdeki Yapay Zekâ Çağı ve Dijital İletişim: Fırsatlar, Riskler, Değişimler adlı kitap, tam da bu tarihsel dönemeçte iletişim bilimlerinin yeni yönelimlerini tartışmak, farklı disiplinlerden gelen araştırmacıların katkılarıyla yapay zekâ çağında dijital kültürün dönüşümünü anlamlandırmak amacıyla hazırlandı. Biz bu çalışmayı oluştururken, yalnızca teknolojik yeniliklerin değil, aynı zamanda bunların toplumsal dokuyu, etik sınırları, üretim ilişkilerini ve bilgi rejimlerini nasıl yeniden şekillendirdiğini tartışan bir zemin kurmayı hedefledik.

Yapay zekâ destekli teknolojilerin medya ekosistemine nüfuzu, gazetecilikten halkla ilişkilere, eğitimden siyasal iletişime kadar geniş bir alanda yeni paradigma arayışlarını beraberinde getirmiştir. Artık bilgi üretimi, insan yaratıcılığının sınırlarıyla değil; algoritmaların, büyük veri setlerinin ve otomatik karar verme süreçlerinin çerçevesiyle şekillenmektedir. Bu nedenle iletişim alanında çalışan akademisyenlerin önünde yalnızca “teknolojik gelişmeleri izlemek” değil, bu gelişmelerin bilgi üretimi, hakikat inşası ve etik sorumluluk açısından ne tür anlamlar taşıdığını tartışmak gibi önemli bir görev vardır.

Bu kitapta yer alan her bir bölüm, bu geniş tartışma alanına kendi perspektifinden bir katkı sunmaktadır. Yazarlarımız, hem kuramsal hem de ampirik yaklaşımlarla, yapay zekânın dönüştürdüğü dijital iletişim pratiklerine ışık tutmaktadır.

Kitabın ilk bölümü, Dr. Öğr. Üyesi Duygu Ergün’ün kaleme aldığı “Büyük Dil Modelleri ve Bilginin Dönüşümü: Paradigma Değişimi, Epistemik Otorite ve Adaletsizlikler Üzerine Eleştirel Bir İnceleme” başlıklı çalışmadır. Ergün, yapay zekâ destekli büyük dil modellerinin yalnızca teknik araçlar olmadığını, bilginin üretimi ve dolaşımında yeni bir epistemik otorite biçimi yarattığını tartışmaktadır. Eser, bilgi hiyerarşilerinin yeniden inşasını ele alırken, aynı zamanda bu süreçte ortaya çıkan adaletsizliklere ve güç ilişkilerine dair önemli eleştiriler geliştirmektedir. Çalışma, Thomas Kuhn’un “paradigma kayması” kuramı çerçevesinde, büyük dil modellerinin geleneksel bilimsel metodolojilerde nasıl bir kırılmaya yol açtığı; Michel Foucault’nun “bilgi-iktidar” ilişkileri ışığında, bu modellerin hangi güç yapılarını yeniden ürettiği; ve Miranda Fricker’in epistemik adaletsizlik kavramıyla ilişkili olarak, hangi toplulukların sistematik biçimde bilgi üretiminden dışlanmasından

oluşan analiz yelpazesıyla alanında bir başvuru kaynağı olmaya aday bir eser hüviyeti kazanmıştır.

İkinci bölümde, Arş. Gör. Dr. Ersel Kiraz, “Yapay Zekâ İnsan Gazeteciliğini Bitirebilir mi?” sorusunu gündeme getirir. Bu çarpıcı başlık, gazetecilik mesleğinin geleceğini sorgularken, insan yaratıcılığı, etik sorumluluk ve algoritmik özerklik arasındaki sınırları tartışmaya açıyor. Haber üretim süreçlerinde yapay zekâ merkezli dönüşüm ve değişimle başlayan sürecin; otomatik içerik üretimi, veri madenciliği ve kişiselleştirilmiş haber akışları gibi avantajlarının karşısında etik sorunlar, doğruluk kaygıları ve mesleki rolün yeniden tanımlanması gibi dezavantajları da tartışan Kiraz’ın çalışması, teknolojik belirlenimcilik ile insani değerler arasındaki dengeye dair önemli bir düşünsel katkı sunmaktadır.

Üçüncü bölüm, Arş. Gör. Nur Efser Ulubay ve Arş. Gör. Can Kilimci’nin ortak çalışması olan “Gümüş Nesil ve Yapay Zekâ: Dijital Çağda Fırsatlar ve Engeller” başlığını taşımaktadır. Ana akım çalışmaların “Z” kuşağına odaklandığı günümüzde alternatif bir kuşak olarak ele alınan “gümüş nesil” odaklı çalışmada yazarlar; ülkemizde olduğu gibi Dünya genelinde yaşlı nüfusun artışı, teknolojiye erişim ve kullanım alanlarında yeni fırsatlar yaratmakla birlikte, aynı zamanda dijital uçurum, bilişsel sınırlılıklar ve etik kaygılar gibi çok boyutlu sorunları da gündeme getirmektedir. Bu bölüm, yaşlı bireylerin dijital teknolojilere erişiminde karşılaştıkları yapısal engelleri, toplumsal eşitsizlikleri ve teknolojiyle kurdukları ilişkileri ele alırken, aynı zamanda yapay zekânın kapsayıcı bir dijital toplum için nasıl bir potansiyel taşıdığını da irdelemektedir.

Dördüncü bölümde, yeniden Arş. Gör. Dr. Ersel Kiraz’ın “Yeni Gazetecilik Nedir?” başlıklı çalışması yer almakta. İnternet ve sosyal medya çağında ortaya çıkan yeni habercilik pratiklerini ve anlayışlarını tanımlamak amacıyla kullanılan “yeni gazetecilik” kavramı üzerine inşa edilmiş olan çalışma küresel bağlamda ve Türkiye özelinde “Neden yeni gazetecilik?” sorusunu beş ana başlık altında incelemektedir. Dijital platformlar, veri gazeteciliği, otomasyon ve yapay zekâ temelli içerik üretimi bağlamında gazeteciliğin dönüşümünü analitik bir bakışla inceleyen Kiraz, “yeni gazetecilik” kavramını sadece teknik bir yenilik değil, epistemolojik bir kırılma olarak ele almaktadır.

Beşinci bölümde, Esmâ Sancar, “Dijital Kamusal Alan Kavramı ile İlgili Çalışmaların Bibliyometrik Analizi” başlıklı araştırmasıyla, dijital kamusal alan literatürünün gelişimini bilimsel veri tabanları üzerinden nicel olarak analiz etmektedir. Bibliyometri çalışmalarının genel amacına uygun bu çıkış noktasının yanı sıra Sancar eserinde, dijital kamusal alan üzerine teorik tartışmaların yoğunluk kazanmış olsa da, bu kavramın bilimsel üretim boyutunu ölçmeye yönelik kapsamlı bibliyometrik analizin eksikliğini gidermeyi hedeflemiştir. Sancar’ın çalışması, dijital

kamusallığın kuramsal yönelimlerini anlamak için bilhassa gelecekteki çalışmalar için rehber bir harita işlevi görecektir.

Son olarak, Beyza Sain ve Doç. Dr. Aslı Aydemir imzalı “Ev Hanımlarının Dijital Okuryazarlık Düzeyi ve Tüketici Hakları Farkındalığı: Diyarbakır Örneği” başlıklı bölüm, dijital kapsayıcılık, toplumsal cinsiyet ve tüketici bilinci arasındaki ilişkiyi yerel bir örnek üzerinden ortaya koymaktadır. Sain ve Aydemir katılımcıların kişisel deneyimlerinden hareketle dijital teknolojilere erişim, kullanım alışkanlıkları ile tüketici haklarını bilme ve kullanma konusundaki yeterliliklerini derinlemesine analiz etmeyi hedeflemişlerdir. Ev hanımlarının dijital ortamda tüketici olarak var olma süreçlerinin daha çok sezgisel öğrenmeye ve bireysel deneyimlere dayandığını ortaya koymuş olan bulgulardan en önemlisi ise tüketici hakları konusunda katılımcıların temel haklara dair farkındalıklara sahip olmakla birlikte, bu hakların nasıl kullanılacağına ilişkin bilgi eksikliklerinin önemli bir sorun alanı olarak öne çıkmış olmasıdır.

Bu kitapta bir araya gelen çalışmalar, yapay zekâ çağında iletişimin yalnızca bir teknoloji meselesi olmadığını, aynı zamanda bir insanlık meselesi olduğunu vurgulamaktadır. Bilginin üretimi, anlamın inşası ve etik sorumluluk, bu yeni çağda yeniden tanımlanmayı bekleyen kavramlardır. Biz, bu derlemeyle birlikte, iletişim alanında yapay zekânın etkilerini yalnızca betimlemek değil, aynı zamanda bu dönüşüme dair eleştirel bir farkındalık oluşturmak istedik.

Yapay zekânın sunduğu imkânlar kadar taşıdığı riskleri de görmek, iletişim bilimlerinin geleceği açısından hayati önem taşımaktadır. Bu nedenle, bu kitap yalnızca akademik bir katkı değil, aynı zamanda bir çağrıdır: dijital çağın hızına kapılmadan, insan merkezli bir iletişim anlayışını koruma çağrısı.

Bu çalışmaya katkı sunan tüm yazarlarımıza, akademik disiplinler arası bir vizyonla kaleme aldıkları değerli bölümler için teşekkür ediyoruz. Bilginin hızla üretildiği, ancak anlamın giderek yüzeyselleştiği bu dönemde, bizler yapay zekânın getirdiği dönüşümün eleştirel, etik ve insani boyutlarını tartışmaya açmanın her zamankinden daha önemli olduğuna inanıyoruz.

Yapay zekâ çağında dijital iletişim, yalnızca yeni teknolojileri değil, aynı zamanda yeni sorumluluk biçimlerini de beraberinde getirmektedir. Bu kitap, bu sorumluluğun bilinciyle, akademik dünyanın ve iletişim profesyonellerinin ortak düşünme alanına küçük ama anlamlı bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Editör

Doç. Dr. Feridun NİZAM

Editör

Doç. Dr. Feridun NİZAM

1. Bölüm

**Büyük Dil Modelleri ve Bilginin Dönüşümü:
Paradigma Değişimi, Epistemik Otorite ve Adaletsizlikler
Üzerine Eleştirel Bir İnceleme**
Dr. Öğr. Üyesi Duygu ERGÜN, Uşak Üniversitesi, İletişim
Fakültesi, Radyo, TV ve Sinema Bölümü,
ORCID: 0000-0002-5639-8615

2. Bölüm

Yapay Zekâ İnsan Gazeteciliğini Bitirebilir Mi?
Arş. Gör. Dr. Ersel KİRAZ, Bursa Teknik Üniversitesi-İletişim
Fakültesi-Yeni Medya ve İletişim Anabilim Dalı,
ORCID: 0000-0002-7627-998X

3. Bölüm

Gümüş Nesil ve Yapay Zekâ: Dijital Çağda Fırsatlar ve Engeller
Arş. Gör. Nur Efser ULUBAY, Fırat Üniversitesi, İletişim
Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü,
ORCID: 0000-0002-7639-8604
Arş. Gör. Can KİLİMCİ, Fırat Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü,
ORCID: 0009-0006-1228-4970

4. Bölüm

Yeni Gazetecilik Nedir?
Arş. Gör. Dr. Ersel KİRAZ, Bursa Teknik Üniversitesi-İletişim
Fakültesi-Yeni Medya ve İletişim Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-7627-998X

5. Bölüm

**Dijital Kamusal Alan Kavramı İle İlgili Çalışmaların
Bibliyometrik Analizi**
Öğr. Gör. Esmâ SANCAR, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi
Radyo Televizyon Sinema Bölümü, Sinema Anabilim Dalı,
ORCID: 0000-0001-7024-3997

6. Bölüm

**Ev Hanımlarının Dijital Okuryazarlık Düzeyi ve Tüketici Hakları
Farkındalığı: Diyarbakır Örneği**
Yüksek Lisans Öğrencisi Beyza SAİN, Dicle Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım ABD, ORCID:
0009-0002-4547-8123,
Doç. Dr. Aslı AYDEMİR, Dicle Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü,
ORCID: 0000-0002-0396-154X

7. Bölüm

Yapay Sinir Ağlarının “Gerçeklik” Bağlamında Sinemada Kullanımı
Dr. Burcu KURTİŞ – İstanbul Nişantaşı Üniversitesi – Radyo,
Televizyon ve Sinema Bölümü
ORCID:0000-0001-6254-4095

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

Büyük Dil Modelleri ve Bilginin Dönüşümü: Paradigma Değişimi,
Epistemik Otorite ve Adaletsizlikler Üzerine Eleştirel Bir İnceleme 1

Duygu ERGÜN

2. BÖLÜM

Yapay Zekâ İnsan Gazeteciliğini Bitirebilir Mi? 23

Ersel KİRAZ

3. BÖLÜM

Gümüş Nesil ve Yapay Zekâ: Dijital Çağda Fırsatlar ve Engeller 58

*Nur Efser ULUBAY
Can KİLİMCİ*

4. BÖLÜM

Yeni Gazetecilik Nedir? 76

Ersel KİRAZ

5. BÖLÜM

Dijital Kamusal Alan Kavramı İle İlgili Çalışmaların Bibliyometrik Analizi 112

Esmâ SANCAR

6. BÖLÜM

Ev Hanımlarının Dijital Okuryazarlık Düzeyi ve Tüketici Hakları Farkındalığı:
Diyarbakır Örneği 134

*Beyza SAİN
Aslı AYDEMİR*

7. BÖLÜM

Yapay Sinir Ağlarının “Gerçeklik” Bağlamında Sinemada Kullanımı 154

Burcu KURTİŞ